

כאיכתי קרין אל סגן מרדכי...
בית מדרש גבוה לתורה כולל הדף היומי קרית ספר ת"ו

עלון שבועי

מראי מקומות לעיון בדף היומי

כאיכתי קרין...
בית מדרש גבוה לתורה כולל הדף היומי קרית ספר ת"ו

בית מדרש גבוה לתורה כולל הדף היומי קרית ספר ת"ו

גליון מספר 306

הוצאת ע"י כנס הנה"ג ת"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

בס"ד, כט אב התשס"ט. מסכת בבא מציעא דף קטז - מסכת בבא בתרא דף ד

דף קטז ע"א

א גמ', חבל זוג של ספרים. וכן גירסת רש"י בד"ה חבל. הקשו התוס' לעיל (ק"ג). ד"ה ואת המחרשה, דאינו אוכל נפש, כיון שאין מתקנים בו האוכל. ולהכי גריס רבינו תם, זוג של מספרים, ומשום שמשמשים לגזוז ירק, או בית השחיטה. והנימוקי יוסף (סט: בדפי הרי"ף) כתב בדעת רש"י, דכל כלי אומנותו שהוא מרויח בהם, הרי הם ככלים שעושין בהם אוכל נפש. וכן כתב הטור (בסימן צו) בשם הרמ"ה.

ב תוס' ד"ה וצמוד, בסוה"ד, דבפרות לא מייירי. ביאר הבית יוסף (סימן צו, יח), דפרות אינן כלים להתחייב עליהם משום כלי אוכל נפש. אמנם, התוס' לעיל (מו:): ד"ה ופירי כתבו, דשור ופרה חיים הוו כלי חשוב, לפי שמשתמש בהם לטעון משוי ולחרוש.

ג גמ', ההוא גברא דחבל סכינא דאשכבתא. פירש רש"י בד"ה סכינא דאשכבתא, של בית המטבחים שמקצבין בו בשר. ובתוס' הרא"ש ובתוס' רבינו פרץ כתבו, דממאי דאמרינן בסמוך "כיון דמיפגמא קפדי אינשי" משמע, דסכינא דאשכבתא היינו סכין של שחיטה. והנימוקי יוסף (סט: בדפי הרי"ף) הביא שכן פירש רש"י. עוד כתב, דיש גורסין סכינא ד"אשכפתא", כלומר של רצענים, דכלי אומנותן של אומנין הוו ככלים שעושין בהם אוכל נפש. וכמו שפירש לגבי זוג של ספרים וצמד של פרות. ועיין באות א.

ד גמ', זיל אהדריה דהוי ליה כלי שעושין בו אוכל נפש. כתבו התוס' לעיל (קטו). בד"ה וחייב (בנמשך לעמוד ב'), דאף דאביי סבר בתמורה (ד:): דאי עביד מהני, ועשה ד"השב תשיב" לא קאי אלאו דחבלת כלי אוכל נפש, מכל מקום אמר ליה אביי להחזיר, משום שאותו אדם היה שוגג ולא ידע שהוא אסור, והיתה זכייתו בטעות, וחזרת. ובחידושי הרי"ם הקשה, דממאי דנקטו הכא "דחבל", משמע שלקחו מביתו, ואם כן בלאו הכי עבר אלאו ד"לא תבא אל ביתו". וממה נפשך, אם ידע מאיסור ד"לא תבא" ואפילו הכי תפס, חזינן דלא איכפת ליה למעבר אאיסורא, ואינו זכיה בטעות, דמה לי חד לאו מה לי תרי לאוי. ואם לא ידע מאיסור "לא תבא", היה לאביי לומר זיל אהדר משום לאו ד"לא תבא". נאין לומר דלאו דלא תבא אינו אלא בשעת הלקיחה מביתו, אבל אחר שכבר בידו ליכא איסורא. דהא בתמורה (ו:): מקשינן לרבא דאמר אי עביד לא מהני, איך מהני תפיסת המשכון כשעבר באיסור לא תבא. ולא אמרינן דאף דמתחילה כשתפס מביתו לא מהני, מכל מקום אחר כך כשהוא אצלו זוכה במשכון. וחזינן, דכיון דנמצא אצלו עתה מכה הלקיחה מביתו דמעיקרא, האיסור שייך אף עתה. (א.ג.א.). אבל הבעל המאור (סט: בדפי הרי"ף) כתב בשם רבי אברהם אבי"ד, דקרא ד"השב תשיב" קאי נמי על לאו דחבלת כלי אוכל נפש, ואביי אמר לו שיחזיר, כיון שהיה הלווה צריך לו באותה שעה, וכונת אביי שיחזיר רק לאותה שעה הנצרכת לו. והבעל המאור עצמו ביאר, דכיון דסכינא דאשכבתא עושין בו מלאכה בין ביום בין בלילה, הוצרך להחזירו לעולם. ועיין באות הבאה.

ה גמ', שם. כתב בחידושי הרמב"ן לעיל (ק"ד), דמדאיצטריך לטעמא דהוי כלי אוכל נפש, משמע, דבשאר דברים, אף בשעה שצריך לו אינו מחזיר, שלא

נאמר דין השבת העבוט אלא בכסות יום וכסות לילה. והוכיח כן מהמכילתא. [ולכאורה לדעת התוס' שהובאה באות הקודמת, דאמר ליה אהדריה משום דהוי זכיה בטעות, אפשר דהיה בשעה שאין הלוה צריך להם, וליתא להאי דיוקא. והרמב"ן לשיטתו לעיל (ק"ג), דאף בכלי אוכל נפש, ממשכנין בזמן שאין משתמש בהם, ומחזיר בזמן שצריך להם, ואם כן על כרחך מה דאמר ליה אהדריה, היינו בשעה שצריך להם הלווה]. והרמב"ם (פ"ג ממלוה ה"ו) כתב, דדין השבה הוא בכל דבר הנצרך לו. והתוס' לעיל (ק"ג). בד"ה ואת המחרשה כתבו, דאין דין השבת העבוט, אלא בכלי שעשוי לגוף האדם ולהנאתו. (ו גמ', ויכול לטעון עד כדי דמיהן. פירש רש"י בד"ה רבא אמר, דקנה ליה משכון לישבע וליטול. וכן כתב הרי"ף (ע. בדפי הרי"ף), דנשבע ונטול. והביא הנימוקי יוסף (שם), דכן כתבו הגאונים, שאינו נאמן אלא בשבועה חמורה, [דהיינו בנקיטת חפץ], לפי שהוא נוטל, ואין לך נוטל אלא בשבועה. וכן כתב הרי"ן בשבועות (כו. בדפי הרי"ף), דודאי כוונת הרי"ף דצריך לישבע שבועה חמורה, דאי שבועת היסת, פשיטא. [דהא אף אי טען לקוח היה צריך שבועת היסת]. והביא, דרבינו אפרים פליג, וכתב, דכל מי שטוען על המשכון נוטל בשבועת היסת בלבד, ואין צריך שבועה חמורה. (ז גמ', ואמר אבוא דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן. כתב בעליות דרבינו יונה בבבא בתרא (לג.), דלא חשיב מיגו להוציא. א. כיון שתופס העיוני בדין, ונאמן לעכבם בתורת משכון. [אמנם לדעת התוס' שהובאה באות ד'] דתפס סכינא דאשכבתא לא זכה בו כלל בתורת משכון, ואפילו הכי מהני ביה מיגו, אי אפשר לתרץ כן (א.ג.א.).] והקצות החושן (סימן קנ סק"ב) לא הביא דברי העליות, וכתב תרי טעמי מדוע דלא חשיב מיגו להוציא, א. דסגי בהא דהוא מוחזק ותפוס במטלטלין, אף שאינו טוען עליהן בעצמן. ב. דכיון דבעל חוב קונה משכון, ואפילו תפס בזרוע שלא מדעת הלווה קני. (ח גמ', והא רבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא. כתבו התוס' בד"ה והא רבא, בתוה"ד, דכל שכן שאר ספרים. וביאר בתוס' הרא"ש, דספרא דאגדתא גרעי טפי, כיון דהם מתורה שבעל פה ולא ניתנו ליכתב אלא משום עת לעשות לה'. [נדאיאתא בגיטין (ט)]. אבל רש"י בשבועות (מו:): ד"ה מיתמי כתב, דדווקא סיפרי דאגדתא עשוין להשאיל ולהשכיר, דאין אדם עשוי ללמוד בהם תדיר. אבל שאר ספרים אינן עשוין להשאיל ולהשכיר כיון שמתקלקלין. (ט גמ', והא רבא אפיק זוגא דסרבלא וכו' בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר. כתב הרמב"ם (פ"ח מטוען ונטען ה"י), דמכאן ראייה לשיטתו (שם ה"ט) דסתם כלי שרגילים להשאילו לא מיקרי עשוי להשאיל ולהשכיר, ודווקא אלו שתחילת עשייתן להשאיל ולהשכיר אין בהם חזקה, מדהצריך רבא עדות שהיו כלים אלו עשויים להשאיל ולהשכיר, אף ששאר הזוגות והספרים ראויין להשאיל ולהשכיר. וביאר הלחם משנה, דהרמב"ם שרבא הוציא דווקא בעדות, מדלא אמרו "מפני שהם דברים העשוין להשאיל", אלא אמרו "בדברים", על כרחך הכוונה, שהתברר בעדים שהיו דברים אלו עשוין להשאיל ולהשכיר. (י גמ', הא נמי כיון דמיפגמא קפדי אינשי ולא מושלי. כתב הרמב"ם (בפ"ח מטוען ונטען ה"י), דאפילו באו עדים שהשאילו או השכירו זה, אין מבטלין בהן

הדרגת הירומי

מסכת בבא מציעא דף קמ"ז - דף ק"ז

כ"ט אב - ל' אב התשס"ט

יכול לישבע משלם. אבל התוס' לעיל (צז:): ד"ה רב הונא כתבו, דרגילות להכיר האבנים אף שאין בהם סימן, ולהכי אמרינן ביה מתוך שאינו יכול לישבע משלם. וביאר הפרישה (סימן קסד, ה), דדרך בני אדם להתבונן מעיקרא בשעה שבונין להכיר אבניו, משום שנותנין על ליבם אולי יפול הכותל.

(זו) גמ', אלא אמר אבוי לפי חשבון שלמות. כתב הסמ"ע (סימן קסד סקי"ב), דנטל השני שלמות כנגד מה שזה נוטל, שהרי אין לו טענה שיש לו שלמות יותר מלחבירו. ובמה שנשאר אחר שנטל כנגדן, חולקין בשוה. נוכח מוכח מלישנא ד"עולות מן החשבון". וצריך לומר, דהא דאמר אבוי "מדהני ידע והני לא ידע טפי לית ליה", אינו הוכחה גמורה, דאם כן השני יטול כל השלמות שנשאר, אלא כוונתו רק דאיכא ריעותא בעלמא בשאר אבנים, ולאפוקי מדברי רבא דהשני ריע טפי. (א.ג.א.).

(יח) מתני', הבית והעליה של שנים. כתבו התוס' בד"ה הבית, דבשותפין אין בעל הבית חייב לבנות את התקרה. ועיין בדברי הרא"ש שהובא לקמן (ק"ז:): אות יד. ובהגהות הגר"א (בגליון הגמרא) כתב בדעת הרי"ף והרמב"ם, דבשותפין לכולי עלמא העליון נותן את המעזיבה. וכן כתב הב"ח (ריש סימן קסד) בדעת הרמב"ם. והנימוקי יוסף (עא. בדפי הרי"ף) כתב להיפך, דבשותפין לכולי עלמא בעל הבית חייב ליתן אף את המעזיבה. והוכיח כן, מדתנן דשניהם חולקים בעפר, ועל כרחך היינו משום שהעליון נתן מעזיבה על גבי תקרת העליה, והתחתון נתן מעזיבה על תקרת הבית.

(יט) גמ', וכי הא דאמר רבין בר רב אדא וכו' דלית שעל גבי פרסק וכו'. כתב בחידושי הר"ן בשם הרשב"א, דיש לפרש דדינא דמתניתין, אף בנפלה העליה לגמרי, משועבד בעל הבית ליתן לו לדור בבית. ולפי זה לא דמי ממש להא דדלית, דהתם אין צריך ליתן לו פירות הפרסק בדליתא לדלית, כיון שאין לו אלא הדלית עצמה, וביתור לשונו שאמר על גבי פרסק זה, לא נתכוין אלא שיעמיד פרסק. אבל הכא, לא יתכן שהתכוין שיעמיד לו הבית רק בזמן שהעליה תהיה קיימת, דאם יפול הבית ממילא תיפול העליה, ועל כרחך כוונתו ביתור לשונו, לשעבד לו הבית, אף כשלא תהיה עליה זו. ובאופן אחר כתב הר"ן, דדווקא בנפחתה העליה ועיקרה קיימת, דכיון דהקילקול בתקרת הבית, בזה נשתעבד לו, לתקן הבית לצורך עליה זו. אבל בנפלו כותלי העליה, לא שיעבד לו הבית. ולפי זה דמי ממש להא דלית שעל גבי פרסק, שהשעיבוד להעמיד את ממונו לצורך המקח שקיים. והנימוקי יוסף (עא. בדפי הרי"ף), הביא רק לתירוץ השני. נויש שהגיהו בדברי הנימוקי יוסף והוסיפו לתירוץ קמא דהרשב"א, ולכאורה יותר נראה דבכונה השמיטו הר"ן, דסבר לדינא כתיירוץ השני. והטור (בסימן קסד) הביא פלוגתא בזה.

דף ק"ז ע"א

(א) גמ', או דרך גגין משתמש. הקשה המהרש"ל, דמה איכפת לבעל הבית שישתמש זה דרך פתחין, ולכאורה כהאי גוונא כופין על מדת סדום. ותיריך, דהבעל הבית טוען, שאם יכנס דרך פתח הבית, לא ישתמש בעליה כלל אלא ידור בבית לעולם, אבל אם יכנס דרך גגין ויעבור דרך העליה, ישאר לפעמים בעליה, ויעשה מקצת תשמישו שם קודם שירד לבית. נולפי זה ניהא הא דנקטינן ברישא דהך איבעיא, "אם תמצא לומר שניהן דרין בו", דכל הספק דווקא להאי גיסא, דאי אמרינן דבעל העליה דר לבדו, ובעל הבית יוצא מן הבית, אין תועלת לבעל הבית במה שישתמש בעל העליה גם בעליה. (א.ג.א.).

(ב) גמ', וסטיני אמר וכו'. פירש רש"י ד"ה וסטיני, דהוא שם חכם. ובהגהות היעב"ץ כתב, דמשמע בספר יוחסין דהוי"ו הוא מן השם, דכך שמו "וסטיני".

(ג) גמ', ואשוויי גומות על העליון הוא. כתב הרש"ש, דמשמע מכאן, דכל שכן אם נפלו כותלי העליה, מוטל על העליון לתקן, ודלא כהשיטות דמחייבים העליון אף ככהאי גוונא. (והובא לעיל קטז:): אות יט. אמנם הנימוקי יוסף (עא. בדפי הרי"ף), ביאר טעמא דעל העליון לאשוויי גומות, משום דמיירי הכא בשוכר, ודבר שהוא מעשה הדיוט השוכר עושהו, וכדאמרינן לעיל (קא:): דעל השוכר להטיח גגו. נולפי זה לא קשה קושיית הרש"ש. אמנם צריך ביאור, דאם כן, אמאי אי הוי חיזוק תקרה, מוטל החיוב על התחתון, כיון דאינו אלא מעשה הדיוט. (א.ג.א.).

(ד) רש"י ד"ה איפחית מעזיבה, בתוה"ד, ולא שוכר ומשכיר הוו. כתב

חזקתו, אלא הרי הוא ככל הכלים. וביאר המגיד משנה, דלדעת הרמב"ם, פלוגתא דאביי ורבא דהכא, היינו בגוונא שהיו עדים שזה משאילו, דאם לא כן לא הוה אמר אביי דהוא עשוי להשאיל ולהשכיר, דהא ודאי אין עשוי מעיקרו לכך, [וכדעת הרמב"ם באות הקודמת]. ורבא סבר, דאין מבטלין חזקת הכלי, שכל אדם מקפיד מלהשאילו, וזה שהשאילו אפסיד אנפשיה, ואין דנין לו דין חלוק משאר בני אדם.

(יא) תוס' ד"ה דהא, בתוה"ד, ולמורי ה"ר דודי נראה לתרץ דמיגו להוציא לא אמרינן. ובתוס' בבא בתרא (כב:): ד"ה דברים הוסיפו, דהוי מיגו להוציא אף שנוטל דמים שהוציא. והש"ך (בסימן קל"ג סקי"ג) כתב, דסברת רבינו תם דפליג וסבר דלא הוי מיגו להוציא, משום שנוטל דמים. והקצות החושן (בסימן פב סקי"ב) הקשה, מהא דתוס' לעיל (ב). ד"ה וזה, ביארו הטעם דאין נאמן ליטול חצי הטלית במיגו דאי בעי אמר כולה שלי, דמיגו להוציא לא אמרינן. והא מוקמינן בגמ' לעיל (ב): דמיירי אף במקח וממכר ושקיל זוזא מתרוייהו, ונמצא שכנגד מה שנוטל מהטלית יטול השני הדמים, ואפילו הכי נקטו התוס' דהוי מיגו להוציא. ולהכי ביאר, דסברת התוס' דפליגי על ה"ר דודי, משום דאיכא נמי ברי ושמא להוציא, דהרי המחזיק אינו יודע אם הם גנובים או לא, וכהאי גוונא מהני מיגו להוציא, כמו שכתבו בספר הכריתות והמורדכי, (הביאם הש"ך (בכללי מיגו סימן פב סקט"ו), דמיגו להוציא בברי ושמא, מהני. ואף דטענינן ללוקח, מכל מקום סבירא להתוס' דטענינן לא חשיב כטענת ברי, כדמוכח בדבריהם בתוס' בבא קמא (מו). ד"ה דאפילו.

פרק הבית והעליה

דף קמ"ז ע"ב

(יב) גמ', רישא אמאי חולקין נחזי אי בחבטא נפיל עלייתא איתבור וכו'. פירש רש"י בד"ה רישא דאי בחבטה נפיל יטול העליון הרחוקות, ואי בחבטא יטול העליונות הן שלמות הן שבורות. וכתב בחידושי הרמב"ן, דרש"י לא גריס כגירסא דידן, אלא "נחזי אי בחבטה נפיל אי בחבטא נפיל". והקשה עליו, דהא ודאי יש אבנים שהם בספק אם הגיעו מהעליון או מהתחתון, דהיינו שאינן רחוקות ממש או עליונות ממש. ובחידושי הר"ן תריך, דקושיית הגמרא, דבמתניתין משמע דחולקין האבנים, ומקשינן דלכל הפחות בחלק מהאבנים אפשר להכריע על פי זה.

(יג) גמ', לא צריכא דנפיל בלוליא. כתב בחידושי הרמב"ן, דכיון שהספק שקול ותלוי אי נפל בחבטא או בחבטה, אם כן לעולם חולקים האבנים בשוה ממש, ואף אם חלקו של אחד מרובה משל השני, דהרי אין לתלות שנשבר יותר למי שחלקו רב יותר, דהא כולא פסידא דמר או דמר. נולפי זה החלוקה מדין ממון המוטל בספק. ובחידושי הר"ן כתב, דאף אי נפל בחבטה או בחבטה, אינו מכריע אלא לגבי הרוב, דבחבטא תולין דרוב העליונות שלימות ומיעוט תחתונות שבורות, אבל לגבי שאר האבנים שאין להכריע על פי חבטא או חבטה, בזה תלינן שמי שחלקו מרובה, נשברו לו יותר, דהכי מסתברא, שהמאורע שאירע בממון של שניהם יחד, התחלק לפי החשבון. ובמתניתין מיירי דמעיקרא לא היה לאחד יותר מחבירו, ולהכי חולקין בשוה.

(יד) תוס' ד"ה וליחזי, ואם תאמר דהכא פשיטא ליה דאיירי בנפל לרשות דחד מינייהו. כתב בספר זרע יצחק, דנראה מדבריהם, דלא גרסי "וליהחזינהו בצפרא דפנינהו וכו'", דאי מיירי בפנינהו, ליתא לקושייתם כלל.

(טו) גמ', וליחזי ברשות דמאן יתבן וליהוי אידך המוציא מחברו עליו הראיה. כתב בתוס' הרא"ש, דאף דפנינהו בני רשות הרבים לשם, ואין ראיה מתפיסתו, ולכאורה דמי לגדירות דאין להם חזקה. מכל מקום, מהני לו חזקתו שלא יוציאו ממנו. וכדפירש לעיל (ק), דהיכא דנולד לנו ספק שראוי להסתפק בו, מהני תפיסה אף שאין בה ראיה. (וכן כתבו התוס' (שם) ד"ה וליחזי). ואף תפיסה בשמא מהני הכא, כיון שהחזוק מעיקרא שיש לו חלק בממון. והתוס' בכבא בתרא (ב). ד"ה לפיכך כתבו, דהא דמהני הכא התפיסה, משום דנולד הספק ברשות אחד מהם, אבל במקום שנוולד הספק קודם לכן, שוב לא יפסיד השני חלקו מחמת תפיסתו של זה.

(טז) גמ', כדאמר רב נחמן כגון שיש עסק שבועה ביניהם וכו'. כתב בחידושי הר"ן, דמהכא חזינן, דאף בגוונא דלא הוה ליה למידע, אמרינן מתוך שאינו

(כא.) ד"ה ויהבי, דכיון דחסר מעט, מגלגלין עליו את הכל. וכתב הקצות החשן (סימן קסד סק"ב), דאי נימא דבעל הבית קני לבית רק בשעה שנותן לו היציאות, אמאי מגלגלין עליו את הכל, הא בעל העליה לא חיסר בממון של בעל הבית כלום. ועל כרחק צריך לומר, דבשעה שנותן היציאות אמרינן דאיגלאי למפרע, דקנה לביתו מיד משעת הבניה, ואם כן השחרוריתא הוי נזק בכתלים שלו, דזכי בהו מיד אם ישלם עליו לבסוף, על ידי שעומד בחצרו. [כלומר בקנין חצר].

(יב) גמ', בארזים אין שומעין לו. כתב הרא"ש (סימן ג) בשם הראב"ד, דהיינו בדאתי לשנות ממנהג העיר, כגון שנהגו לסכך בשקמין, והוא רוצה לסכך בארזים, אבל נהגו בזה ובוה, יכול לשנות. והטור (סימן קסד) כתב, דדברי הראב"ד דווקא בשינוי בכובד, אבל בשינוי בעובי החומה, אין שומעין לו לשנות, אפילו אם נהגו בשניהן, בגויל ובגזית. והבית יוסף והב"ח (שם) פסקו, דדווקא במקום שאין דרך השותפין להקפיד על כך, אפשר לשנות משקמין לארזים. ובעליות דרבינו יונה בבבא בתרא (ו.) כתב, דהא דאין שומעין לו, דווקא כשמתחילה לקחו שניהם בית ועליה בנויה, והיה הסיכוך בשקמין, ולא זכה מתחילת מקחו אלא בסיכוך שקמין. אבל בלקחו חורבה ובנאוה, וזה בנה בית וזה עליה, אף שמתחילה לא סיכך אלא בשקמין, יכול אחר כך לשנות לארזים, דהא מתחילה נמי היה יכול לסכך בארזים, ומפני שלא עשה כן לא הפסיד זכותו.

(יג) גמ', נקוט דרבי נתן בידך דדיינא הוא וכו' קא סבר כמה מפסיד עליה בבית תילתא. כתב הפלפולא חריפתא (בסימן ג אות ו), דאין זה טעם לפסוק כרבי נתן, דהא אחרים סברי דמפסיד העלייה בבית רביע. ומאי דפסיק כרבי נתן היינו רק משום דדיינא הוא, ואגב דמייתי ליה מפרש טעמיה, דקסבר דמפסיד בבית תילתא.

(יד) רש"י ד"ה בית הבר, בתוה"ד, וכשמת נטלו בניו זה בית הבר וזה גינה. הקשו התוס' בד"ה וכן, דאי באחין שחלקו מוטל על התחתון לבנות התקרה, אמאי איצטרך לאוקמי ההיא דלעיל (קטז:). בנפחת העליה, בשוכר ומשכיר. והרא"ש (בסימן ב) תירץ, דדווקא בבית ועליה אין התחתון בונה את התקרה, כיון שאין לו צורך בה, דהרי הגג של מעלה קיים. אבל בבית הבר התחתון זקוק לתקרה, כדי שלא תתקלקל בית הבר שלו. [דהרי אין עוד גג מלמעלה]. ובבית ועליה, אף אם יאמר בעל העליה שיסתור את גגו, ובכך יצטרך בעל הבית לתקרה, מוחין בידו, דהגג העליון משועבד לבעל הבית אף כשיש שם תקרה, דהדבר ידוע שאם ירדו גשמים על התקרה, יעברו לבית, ואדעתא דהכי חלקו מעיקרא, שיתקן בעל העליה את גגו שלא יזיקו מי גשמים לתחתון. ונלכאורה נראה, דבאופן שמעיקרא היה בית לחוד, ואחר כך בנה אחר עליה על גביו, לא שייכא סברת הרא"ש, דליכא למימר אדעתא דהכי.].

דף קיח ע"א

(א) מתני', ואמר לו הגיעוך אין שומעין לו. ביארו התוס' בד"ה אמר ליה, דאף דמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור, הכא אישתמוטי קמישתמט ואינו מפקירו כדאמר בגמ'. והקשה המהרש"א, דאם כן, לפי הסלקא דעתין דגמ', דהקשו דיקנה המפנה מיד משום דהוי הפקר, הוה לגמרא לאקשווי "מאי טעמא דאמר לו הגיעוך אין שומעין לו". וכתב, "ויש ליישב". והתוס' הרא"ש כתב על דברי התוס', דנראה דלא קשיא מידי, דבמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס לא נעשה ההיזק בשעת נפילה, ומפקירין קודם שיעשו היזק, והוה ליה בור לאונסו. אבל הכא בשעת נפילה עושה לו ההיזק, שנתמלאת גינתו אבנים ועפר ואינו יכול לזרעה. [ורש"י בד"ה אין שומעין לו כתב, אם אין זה רוצה אין קונה לו דבר הפקר או מתנה. ומשמע, דאף אי איכא גמירות דעת להפקיר אמרינן דאין שומעין לו, ודלא כתוס'. ואפשר שיתרץ כהתוס' הרא"ש. ועוד יש לומר, דהשיטה מקובצת בבבא קמא (מח.) כתב ליישב דברי רש"י שם מקושיית התוס', על פי דברי הר"ב, דהיכא דהיה לו שהות לסלק ורק אחר כך הפקיר, לא הוי כמפקיר אחר נפילת אונס, אלא כאחר נפילת פשיעה. ואם כן ניחא, דרש"י לשיטתו יתרץ קושיית התוס', דהכא מיירי שהיה לו שהות לסלק קודם שאמר לו הגיעוך, ולהכי הוי כמפקיר אחר נפילת פשיעה. והתוס' דלא ניחא להו בהכי אזלי לשיטתם בבבא קמא שם, דלא סברי כהר"ב"א.]. (א.ג.)

המהרש"א, דמשמע מדבריו, דבשוכר ומשכיר לא שייכא פלוגתא דהרחקת נזיקין. ואף דרש"י פירש בסמוך ברש"י ד"ה בפלוגתא, דאף בשוכר ומשכיר שייכא פלוגתא דרבי יוסי ורבנן, דווקא קודם דאמרינן לטעמא דאחזוקי תקרה, אבל למאי דמסקינן דפליגי באחזוקי תקרה, אם כן לרבנן לעולם חייב המשכיר ליתן המעזיבה משום אחזוקי תקרה, ולא יכול לתבוע את השוכר שיתן מעזיבה משום מימיו ועל המזיק להרחיק את עצמו. [ואם כן הכרח רש"י ממסקנת הגמ', דאמרינן דהכא בפלוגתא דעל המזיק או על הניזק להרחיק קמיפלגי. (א.ג.)]. ועיין באות הבאה.

(ה) רש"י ד"ה בחזוקי תקרה, וכשאין התחתון צועק שאינו חש למימיו אלא העליון צועק. כתב המהרש"א, דלדברי רש"י שהובא באות הקודמת חזינן, דאף אם התחתון יצעק משום המים, אכתי סברי רבנן דעל התחתון לתקן, משום דחייב לשוכר מטעם אחזוקי תקרה. ומאי דנקיט רש"י שאין התחתון צועק אלא העליון, היינו משום דדברי רבי יוסי שהעליון נותן המעזיבה, לא שייך אלא כשהעליון תובע, דאי לא תבע, אלא התחתון צועק מחמת המים, התחתון יתן המעזיבה, דלרבי יוסי על הניזק להרחיק עצמו.

(ו) גמ', מודה רבי יוסי בגירי דיליה. פירש רש"י בד"ה אינו, בתוה"ד, דהיינו שהאדם עצמו מוזיקו, ואינו גרמא אלא מוזיק ממש. אבל הרמב"ן והרשב"א בבבא בתרא (כב:) כתבו, דכל היזק המזיק במקום שמניחין אותו, אף דלית ביה גירי השתא, אלא לאחר זמן מוזיק, כגיריה דמי. עוד כתבו בשם הר"ח, דאפילו בבונה כותל שמונע דושא סמוך לכותל חברו, הווי גירי דיליה, כיון שמשעה שבנה מנע ממנו הדושא.

(ז) מתני', והוא אינו רוצה לבנות. הקשה בחידושי הרמב"ן לעיל (קטז:), אמאי לא נכוף לבעל הבית לבנות. ותירץ בשם הירושלמי, דמיירי שברח למדינת הים מאחר שלא רצה לבנות, וכיון שאינו בפנינו אין יורדין לנכסיו. והנימוקי יוסף (עא: בדפי הרי"ף) כתב בשם הרשב"א, דתלמודא דילן לא סבר להאי שינויא, דהא בכתובות (פח.) נפסק כמאן דאמר דאם הלך למדינת הים, יורדין לנכסיו שלא בפניו. אלא צריך לומר דתלמודא דילן, הכא אין שיעבוד כלל על בעל הבית ליתן מנכסיו לבנות, ואפילו כשהוא בפנינו אין כופין אותו, וכל השיעבוד אינו אלא על הבית עצמו, ולא על בעל הבית. ועיין באות י.

(ח) רש"י ד"ה אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות, החומה והתקרה התחתונה המוטלין עליו לבנות. הקשה הסמ"ע (סימן קסד סק"ד), דדבריו סותרים למה שכתבו הטור והרמ"א (שם), ומקורן מהרא"ש בסימן ב) בדעת רש"י, דבשותפין אין התחתון צריך לבנות התקרה. ותירץ, דיש לחלק בין נפל הבית והעליה לגמרי, לבין נפחתה העליה. והרש"ש תמה על דבריו, דבדברי התוס' לעיל (קטז:). ד"ה הבית, והרא"ש (שם), דהקשו מתחתון שבא לסכך בארזים, מבואר דלא סברי להאי חילוקא.

(ט) רש"י ד"ה אמר רבי יהודה, בתוה"ד, ואי לא מחזי כריבית. הקצות החשן (סימן קסד סק"ב) תמה, אמאי הוצרך רש"י להוסיף טעם זה, ולא סגי בטעמא דזה נהנה וזה לא חסר חייב. ותירץ, דאפשר דלולי טעמא דריבית, היה ראוי לעשות כאן תקנה לפטור את בעל העליה מהשכר, כדי לכוף לבעל הבית לבנות, ועל כן כתב דאי לא מחזי כריבית. ועדיין צריך עיון.

(י) תוס' ד"ה רבי יהודה, בתוה"ד, דמה ריבית שייך הכא דלא הלוהו כלום. ביאר הקצות החשן (הובא באות הקודמת), דתוס' סברי כרשב"א שהובא באות ז, דאין בעל הבית חייב לבנות עבור בעל העליה כלום, וכל זכות בעל העליה אינה אלא על גוף הבית, ולהכי אין כאן המתנת מעות. אבל רש"י שפיר קאמר לדעת הרמב"ן (שהובא שם), דמעיקרא משועבד בעל הבית לבעל העליה לבנות ביתו, ואם כן חובו לבעל העליה מיד, וזה שמרחיב לו זמן ובונה משלו, ודאי הוי כמלוה. עוד הקשה על דברי התוס', דהא לאחר שישלם לו היציאות, איגלאי מילתא שקנה הבית כבר מעיקרא (עיין באות הבאה), ואם כן נמצא, דמה שלא שילם לו מיד הוי הלוואה. ותירץ, דמכל מקום לא הוי אלא צד אחד בריבית, כיון שאם לא ירצה ליתן לו היציאות או שישרף הבית, לא אמרינן דקנאו מיד, ולהאי גיטא אין כאן הלוואה, ורבי יהודה מתיר צד אחד בריבית.

דף קיז ע"ב

(יא) גמ', אלא משום דאיכא שחרוריתא דאשיתא. כתבו התוס' בבבא קמא

(ט) רש"י ד"ה בשל הפקר, בתוה"ד, נמצא שאין פעולתו עליו ואין כאן כל תלין. והיינו לשיטתו ברש"י ד"ה אין שומעין, דטעמא דאין נותן תבן וקש, היינו משום כל תלין. ומה שפירש רש"י, דבשל הפקר מצי אמר ליה זכי ביה את, ובוזה חלוק משל חברו, דלא שייך לומר כן. הקשה עליו בחידושי הרמב"ן, דזכי ביה את אינו מועיל כלל. וכן הקשה בחידושי הר"ן. והרמב"ן ביאר, דהא דאמרין דהראהו בשל חברו חייב, היינו דווקא כשאמר לו ששוכרו בשל, ומשום דהטעהו, ועוד, דכיון דאמר ליה שלי הוא, הוי כמאן דאמר ליה שכרך עלי.

(י) רש"י ד"ה איתניב, בתוה"ד, וקנייה בעל הבית בהגבהה דפועל אפילו אמר לו עשה עמי מלאכה סתם. ואף דרב פפא לעיל (יב:) מוקי לה דווקא בשכרו ללקט מציות, ולא בסתם. הכא אדברי רבא קיימינן, ורבא (שם) לא סבר כתירוץ רב פפא.

(יא) גמ', דתנא קמא סבר הבטה בהפקר קני. הקשה בשיטה מקובצת בשם הרשב"א, היאך קנה, הרי אינו מכין לקנות לעצמו, אלא מביט לצורך הציבור. ותיירץ, דכיון דהשומר יודע שאין הציבור קונין בהבטתו, דהבטה לצורך אחר לא מהני, (ועיין באות הבאה), להכי נותן השומר דעתו לקנות לעצמו, כדי שלא יבואו אחרים ויטלו לעצמן.

(יב) גמ', ואי יהיבי ליה אגרא אין אי לא לא. ביאר בשיטה מקובצת בשם הראב"ד, דביהבי ליה אגרא, קניא הבטתו למשלחו, אבל בלא אגרא לא מצי לאקנויי למשלחו בהבטתו, כיון שאינו עושה שום פעולה עבורו.

(יג) גמ', אמר רבא לא דכולי עלמא הבטה בהפקר קני. הקשה הקצות החושן (סימן שלו סק"א) בשם בנו רבי בעריש הכהן, דאם כן תיקשי הברייתא דקתני דמצי אמר ליה טול מה שעשית בשכרך, דליכא לשנויי כאן בהגבהה כאן בהבטה, דהא הבטה נמי קני. והוא מותיב והוא מפרק, דרש"י בד"ה אתה אומר פירש, דהבטה היינו באופן שעל ידו נשמר. והיינו משום דבעצם הראיה ודאי לא קני וכדאמרין לעיל (ב.), ולעיל (צג.) נחלקו רב ושמואל אי משמר כעושה מעשה או לא, וקיימא לן כשמואל, דמשמר לאו כעושה מעשה דמי, ואם כן אף דהבטה קני לנפשיה על ידי ששומרו, מכל מקום לא מצי זכי ביה לחבריה, כיון דמשמר לאו כעושה מעשה, וליכא שליחות על מילי דאינו מעשה אלא מילי דממילא, וכמו שכתב בפירושו הרא"ש בנדרים (עב:) ד"ה והא, לגבי שמיעת אפטרופוס. וכיון דלא זכי ביה הבעל הבית, מצי אמר ליה טול מה שעשית.

(יד) גמ', חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה. הקשה המשנה למלך (פ"ד משקלים ה"ו), הא דברים שבלב אינן דברים. והחזון איש (אורח חיים סימן קכו סקל"ד) תירץ, דענין מסירה לציבור, אינו, דיוזכה לציבור בקנין, (דבוזה ודאי מיקרי שהציבור נותנין להקדש), אלא שנותן להקדש על מנת ששיעבוד ההקדש יהיה עבור כל הציבור, ומהני מדין עבד כנעני. אבל מביא קרבן עבור חברו יחיד, אין צריך שיתנה שיהיה שיעבוד ההקדש עבור חברו, וסגי שקובע שהכפרה תהיה עבורו. והכא חיישינן שלא יתנה שיהיה השיעבוד לציבור, אלא שתהיה לציבור כפרה, והיינו "אינו בא משל ציבור".

דף קיח ע"ב

(טו) גמ', מדברין לברבינו אין באין משל ציבור. פירש רש"י בד"ה לברבינו, בתוה"ד, דכשמוחל על הארבעה זוזי שתיקנו לו, נמצאו לו בתרומה ארבעה זוזים שאין לציבור חלק בהם. וכתב המשנה למלך (פ"ד משקלים ה"ו), דבשאר מילי דיהבינן עליהו שבר מתרומת הלשכה, ודאי מצי מחיל אאגריה, דאם אינו רוצה אין לו שכר כלל, ודווקא הכא דתיקנו הארבעה זוזי לטובת ההקדש כדי שיפרשו בעלי זרוע, אמרינן דאף שאינו רוצה ליטלן, הממון שייך לו.

(טז) מתני', גובלין טיט ברשות הרבים אבל לא לבנים. במשנה שבירושלאמי וברי"ף (עב: בדפי הרי"ף) הגירסא אבל לא ללבנים. וכן גרס המאירי. וביאר דברישא תנן דאין משהין הלבנים ברשות הרבים, והכא תנן דאין גובלין הטיט עבור הלבנים. וכן ביאר בהגהות חשק שלמה, וכתב, דכן משמע מרש"י ד"ה וגובלין טיט שפירש, לתת מיד בבנין.

(יז) גמ', לימא מתניתין דלא כרבי יהודה וכו'. כתב בחידושי הר"ן, דרש"י מפרש דקושיית הגמ' לגבי זמן השהיה, דתנא דמתניתין לא מתיר לשהויי, ורבי יהודה שרי. ומשני, דמדורה רבי יהודה דאם הזיק משלם, ומתניתין עצה טובה

(ב) מתני', טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו. פירש רש"י בד"ה אין שומעין לו, דאף דבכל דוכתא שוה כסף ככסף, גבי פועל כתיב כל תלין שכרו, ומאי דאתני בהדיה משמע. וכתב המהרש"א, דאם שכרו על ידי שליח, כיון דליכא כל תלין, כדאמרין לעיל (קיא.), יוכל ליתן לו תבן וקש. וכן כתב הדברי משפט (סימן שלו סק"ב). והשיטה מקובצת בשם הרשב"א לעיל (קז:): הקשה על רש"י, דאין משמעות להכי מקרא. ועוד, דהא בדלית ליה, ליכא כל תלין כדאמרין לעיל (קיב.), ואם כן בכהאי גוונא יוכל לפרוע לו בתבן וקש. ועל כן פירש, דטעמא דמילתא, דלא נשכר לו זה אלא מחמת שצריך למזונות בערב, וכשיצא מפעולתו לא יהא צריך לחזור ולמכור וימות בינתים ברעב. ועוד, דדבר מועט הוא, ועל דעת כן נשכר אצלו.

(ג) מתני', שם. כתב המרדכי בבבא קמא (סימן א), דנראה לרבינו מאיר בחלום, דדווקא תבן וקש אין יכול ליתן לו, אבל חיטים ושעורים דמידי דמיכל ניהו, מצי יהיב ליה בשכרו. והבית יוסף (בסימן שלו, בבדק הבית) הביא כן בשם הגהות מיימוניות, והקשה עליו מהתוספתא. והש"ך (בסימן שלו סק"ב) כתב עלה, דדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין. והרש"ש כתב, דאף לדברי הש"ך, אפשר דדווקא חיטים ושעורים לא מצי יהיב ליה, דאינן אוכל גמור, אבל בפת אפוי, גם הש"ך מודה. וכתב הפתחי תשובה (סימן שלו, סק"א), דכל דברי המרדכי אזלי דווקא לפי סברת הרשב"א שהובא באות הקודמת, אבל לרש"י דבעינן שיתן לו מאי דאתני בהדיה דווקא, לא יוכל ליתן לו אף חיטים ושעורים.

(ד) מתני', משקיבל עליו ואמר לו הילך שכרך וכו' אין שומעין לו. כתב הטור (בסימן שלו) בשם הרמ"ה, דהיינו דווקא כשקנאן הפועל על ידי משיכה, או שהם בחצרו וקנאן בקנין חצר. אבל בלא קנין, לא זכה בהם, ומצי הדר ביה. (ועיין באות ו, דיש אומרים דבעינן דווקא שפינן).

(ה) גמ', טעמא דפניניה וכו' אישתמוטי הוא דקמישתמוט ליה. כתב הרי"ף (עב: בדפי הרי"ף), דבעינן דפניניהו באנפיה דבעל הכותל. וביאר הנימוקי יוסף (שם), דדווקא כשפינה בפניו אמרינן דהוה ליה למחויי, ומדלא מיחה מוכחא מילתא דלאו לדחויי קמכוין. והטור (בסימן קסו) כתב סתם שפינה אותם, ולא הזכיר דבעינן פניניהו באפיה דבעל הכותל. ותמה הבית יוסף, דלא ידע, אמאי השמיט למה שכתבו הרי"ף והרא"ש דבעינן פניניהו באנפיה.

(ו) גמ', שם. כתב הנימוקי יוסף (עב: בדפי הרי"ף) בשם הרשב"א, דמדלא קתני נמי בסיפא גבי פועל שקיבל עליו, דמיירי דווקא בכהאי גוונא דנטלן כבר, משמע, דהתם זכה בהם מיד. וטעמא דמילתא, דדווקא באבנים שאין דרך לפנותן מיד, סבר בעל הכותל שעדיין יש לו שהות ויוכל לחזור בו, אבל בפועל, דרכו להולין מיד לביתו מה שקיבל עליו בשכרו, הלכך הוה ליה כאילו פניניהו לאלתר, וגמר ומקני. והביא דהר"ן פליג, וסבר דבסיפא נמי בעינן דווקא דפניניהו. והוכיח כן הר"ן, מדעבדינן בגמרא בסמוך צריכותא בין כותל לפועל, ואם אינן שוים בדין, הא כל חדא למילתיה איצטריך.

(ז) גמ', ותקנה ליה שדהו דאמר רבי יוסי ב"ר חנינא חצרו של אדם קונה לו. כתב המהרש"א, דאף דרבי יוסי ב"ר חנינא מיירי דווקא בחצר המשתמרת. הכא במתניתין מיירי בגינה, דהוי חצר המשתמרת. והא דנקטינן בגמרא לשון "שדהו", לאו דווקא הוא.

(ח) גמ', דאמרי אינשי ממרי רשותך פארי אפרע. כתבו התוס' בבבא בתרא (צב:) ד"ה אי, דדווקא בדלית ליה זוזי מצי לסלק בעל חוב במילי אחריני, אבל באית ליה זוזי לא מצי לסלוקי אלא בזוזי. והנחתל דוד בבבא קמא (ט), והאבן האזל (פ"ח מנזקי ממון ה"י) כתבו בדעת הרמב"ם (פ"א ממלוה ולוה ה"ו), דלעולם מצי לסלוקי לבעל חוב בכל מטלטלין, אף כשיש לו מעות. עוד כתבו התוס' (שם), דבפועל, אפילו לית ליה זוזי מצי אמר ליה זיל טרח ואייתי זוזי, כדמוכח בסוגיין, דהא בבעל חוב נמי לא מצי לסלוקי במידי אחרינא בדאית ליה זוזי, ואם כן הא דאמרין הכא אימא שומעין לו דאמרי אינשי ממרי רשותך פארי אפרע, על כרחך היינו בדלית ליה זוזי, ואפילו הכי קמשמע לן דבפועל לא מצי לסלוקי בשאר מילי. [נאמנם לדעת הרמב"ם ה"נ יש להעמיד סוגיין בדאית ליה זוזי, ואפשר דדווקא בכהאי גוונא לא מצי יהיב שאר מילי לפועל. (א.ג.).]. ובפסקי ריא"ז כתב, דדווקא בדאית לי זוזי חייב ליתן זוזי לפועל, אבל אין צריך למכור לצורך זה.

מסכת בבא בתרא

פרק השותפין

דף ב ע"א

א מתני', השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר. כתב הרשב"א, דהא דנקט גוונא ד"חצר", למאן דאמר היוזק ראייה שמייה היוזק אתי לאשמועינן דאף בחצר שמייה היוזק ולא רק בבית, ולמאן דאמר לאו שמייה היוזק, משום דדווקא בגוונא דחצר בעינן שירצו לעשות כותל, אבל בבית מודה דשמייה היוזק ומחייבין, וכדאמרין בגמ' (בעמוד ב).

ב מתני', כפיסין. הקשו בתוס' ד"ה כפיסין, דהכא מפרשינן דהיינו ארחי, ובקרא כתיב (חבקוק ב), "וכפיס מעץ יעננה", משמע שהוא של עץ. ובחידושי הרמב"ן כתב, דכפיס היינו חתיכה, והכא היינו חתיכה של לבנים, דהיינו שני חצאי לבנים, ובקרא היינו חתיכה של עץ.

ג מתני', מקום שנהגו לבנות גויל גזית וכו'. ביאר הרא"ש (בסימן ה), דטעמא דכופין על כותל אלים, משום שאומר איני רוצה לעשות מעותי אנפרות, ולהוציא הוצאות בכל יום כשיפול הכותל, ולהכי אם השני רוצה לבנות משלו מחיצה דקה, אי אפשר לכופו לבנות בגויל וגזית. והביא יש אומרים וכן כתב הרשב"א, דיכול לטעון שחושש שתיפול המחיצה ויצטרך לצעוק עליו תמיד. ולהכי לא מהני אף שיבנה משלו. ובחידושי הרמב"ן הוסיף, דיצטרך להתעצם עמו בדין, ובינתיים יהיה ניוזק מהיוזק ראייתו.

ד מתני', שם. כתבו בעליות דרבינו יונה והרשב"א, דהא דאמרין מקום שנהגו לבנות בגויל וכו', אין הכוונה שכך בונים כתלי הבתים, אלא שנהגו כך שותפין שנתרצו לחלוק ביניהם, אבל מנהג כתלי הבתים אינו קובע כאן.

ה רש"י ד"ה השותפין, בתוה"ד, לפני הבתים הן ורוב תשמישן בחצר. כתב המהר"ם, דנראה דפירש הכי, משום דמסקינן בגמרא דטעם בניית הכותל משום היוזק ראייה, ובחצר שאחורי הבתים דאין שם רוב תשמיש, ליכא היוזק ראייה.

ו תוס' ד"ה בגויל, בתוה"ד, ומיהו אם נהגו לעשות פחות מו' יעשו. אבל הרא"ש (בסימן א) כתב, דבין אם נהגו יותר משיעורין אלו לא יעשו, משום דקים להו לרבנן דלא בעי טפי, ובין אם נהגו בפחות מהני שיעורין לא יעשו, דקים להו דבבבציר מהכי לא קאי. נומה שהוכיחו התוס' כשיטתם מהא דעבדינן אפילו הוצא ודפנא, יש לומר דהתם מוציא על המחיצה הוצאות מועטות, וחוזקם שוה עבור מחירם. אבל כאן שמשלם יותר על אבנים, אי אפשר שיהיה הכותל חלש, וכסברת הרא"ש שהובא באת ג, שאיני רוצה לעשות מעותי אנפרות.].

ז בא"ד, ונראה לרבינו תם דדווקא בהוצא ודפנא אכל בפחות מכאן אפילו נהגו מנהג הדיוט הוא. אבל בחידושי הרמב"ן כתב, דאם נהגו אפילו במחצלת דקה או בפחות מזה, עושיין כפי המנהג. והא דנקיט בגמרא "הוצא ודפנא", אורח ארעא נקט.

ח תוס' ד"ה לפיכך, בתוה"ד, כדפריך בגמרא גבי בקעה ולא יעשו חזית וכו'. כתב בחידושי הרמב"ן, דלפי מה שפירש רש"י (ד): "בד"ה ולא יעשו", דהרי זה סימן שלא עשאה האחד משלו, דאם כן היה עושה חזית, ניחא, דהתם דווקא איכא סימן. אבל בחצר שלא תיקנו בו חכמים חזית (כמו שכתב בשם הר"י מייגאש), אין ראייה דשניהם עשאוה, ודווקא מפני שכופין זה את זה מעיקרא, אינו נאמן לטעון שבנה משלו.

ט בא"ד, התם מתחילה מבורר היה הדבר וברשות אחד מהן נולד הספק וכו', אבל הכא וכו' הלכך אפילו נפל לרשותא דחד מיינייהו לא יפסיד האחר כוחו. כתב הקונטרס הספקות (כלל ב סעיף ז), דמדברי התוס' חזינן, דלא מהני תפיסה לאחר שנולד הספק ואפילו בטוען ברי, ודלא כתוס' בכתובות (כ). ד"ה ואוקי,

קמשמע לן בהא דאמר המוציא מוציא והמזבל מזבל. והיינו, דלא כהתוס' ד"ה מחזורתא, שפירשו דמענין הזמן לא הוה קשיא לגמ'. נולכאורה נראה, דהוכיח זאת מדברי רש"י בד"ה מודה, דפירש בשינויא דגמ' דמתניתין עצה טובה קמשמע לן, ומשמע דהמקשן סבר דמדינא אסר תנא דמתניתין להשהות. (א.ג.א.). והר"ן גופיה ביאר הקושיא כתוס' ד"ה מחזורתא, דמענין התשלומין מקשינן.

יח גמ', היה מעמידו בעליה צריך שיהיה תחתיו מעזיבה וכו'. פירש רש"י בבבא קמא (סא:): ד"ה לא יעמיד, דבני העיר מעכבין עליו. והתוס' (שם) בד"ה לא פירשו, דמייירי שהבית של אחד והעליה של אחר, ובהיה מעמידו בעליה, בעל הבית מעכב.

יט מתני', אמר רבי שמעון כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וכו'. פירש רש"י בד"ה כל, דאית ליה כטעמא דרבי מאיר. והקשה בחידושי הרמב"ן, דלגבי היוצא מן הגזע דמיייתנין בגמרא בסמוך, קיימא לן כרבי יהודה, ומכל מקום פסקינן לקמן (ק"ט). כרבי שמעון דמתניתין. ועל כן פירש, דרבי שמעון אזיל כטעמא דרבי יהודה, אלא דסבר דהתחתון מפקר לגבי העליון, כיון שהעליון ידו מגעת לשם, וסבור שהוא שלו, וסבר דהתחתון דהעליון יטלנו ואם יקניטו לאסור עליו תפיסת ידו, יטול את עפרו.

כ גמ', רבי מאיר סבר שדי נופו בתר עיקרו וכו'. הקשה בחידושי הרמב"ן, דבגיטין (כב:). אמרינן אליבא דרבא גופיה, דאילן שנופו בחוץ לארץ ואשרוש בארץ, דהוי כגדל בארץ, ואמרין דלא דמי להא דאמר רבי יהודה במתניתין דידן דאזלינן בתר נוף, דהכא קמיפלגי בהני טעמי, דרבי יהודה אמר שאם ירצה למלאות גינתו עפר אין כאן ירק, ורבי מאיר אמר שאם ירצה ליטול עפר אין כאן ירק, וזה סותר לדברי רבא כאן, דאמר, דלרבי יהודה אזלינן לעולם בתר עיקרו, והוא טעמו. ותיירץ, דבגיטין מייירי לגבי תרומות ומעשרות, דחייבין תלוי ביניקה, ובהא מודה רבי יהודה דהיניקה משרשיו. אבל הכא סבר דלא אזלינן בתר היניקה אלא אחר מקום גידולו, הואיל והוא יכול למלאות גינתו עפר. אבל בשיטה מקובצת כתב בשם הראב"ד, דלא גרסינן הכא רבא אלא רבב, דרבא לא סבר דפליגי אי שדי נופו בתר עיקרו או לא, כדאמרין בגיטין (שם).

דף ק"ט ע"א

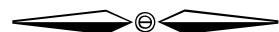
א [גמ'], בהא קאמר רבי יהודה משום דממונא. צריך ביאור, דבספק ממון אזלינן לפי המוחזק, וכיון דהקונה אילן אחד לא קנה קרקע, נמצא דמה שיצא מן הגזע נמצא באוירו של בעל הקרקע, והוא המוחזק, והיה ליתן לבעל הקרקע מספק ולא לבעל האילן. (א.ג.א.).

ב גמ', ובלבד שלא יאנס. ביאר הרמב"ם בפירוש המשניות, דהיינו שלא יסכן עצמו באופן שיוכל ליפול. ועיין באות הבאה.

ג גמ', שם. הקשה בחידושי הרמב"ן לעיל (ק"ח:): לפי פירוש רש"י (שם) ד"ה כל, דטעמא דרבי שמעון משום דהעליון מפקיר לתחתון מה שאינו יכול ליטול, אמאי בעינן שלא יאנס, דמסתברא דמה שיכול ליטול אף באונס, אינו מפקיר. ומכא זה פירש דלא כרש"י (והובא שם אות יט). נולכאורה נראה, דהרמב"ן פירש, שלא יאנס היינו שלא יתאמן ביותר, אבל לפירוש הרמב"ם שהובא באות הקודמת, דהיינו שלא יסתכן ליפול, לא קשיא, דכיון שאינו רוצה לסכן עצמו, מפקיר. (א.ג.א.).

ד גמ', מגיע לנופו ואין מגיע לעיקרו. הקשה התוס' ר"ד, אמאי לא סגי בהא שיכול ליטול הנוף, דהא בלאו הכי בעיקרו לא פליגי דשייך לעליון, וכדאמרין לעיל (ק"ח:), וכל הנידון במתניתין על נופו. ותיירץ, דסברת רבי שמעון, דכל שיכול ליטול, חשיבין ליה כאילו גדל בקרקעו למעלה, ונדלא כסברות רש"י והרמב"ן שהובא לעיל ק"ח: אות יט. והשאר שייך לתחתון כיון שגדל על התחתון. ולהכי מיבעיא לן, אי בעינן שיכול להגיע דווקא לעיקרו, דעל ידי זה חשיב כאילו גדל בקרקעו למעלה, אבל נופו לא מהני לענין זה, או דילמא דאף במגיע לנופו מהני, משום דיכול להביא כולו אצלו על ידי שאוחז בנוף.

הדרן עלך הבית והעלייה וסליקא לך מסכת בבא מציעא

(ג.) ד"ה **דאיצטנע** פירש טעמא דלאו שמייה היוזק, דכיון דקביעי תשמישתיה לכל אחד בחלקו כל שעה, לא עבדי בה מילי דצינעא. ולכאורה לדבריו אין לחלק בין מחצר לחצר או מבית לחצר, וצריך עיון. (א.ג.א.).

(ז.) **תוס' ד"ה גינה שאני**, בתוה"ד, ואם תאמר ולמאן דאמר פלוגתא, כיון דאשמועינן דאפילו בחצר שמייה היוזק, כל שכן בגינה. והרא"ש (בסימן ו) כתב, דלמאן דאמר היוזק ראייה שמייה היוזק, חמירה היוזקא דבית טפי מגינה, כיון דתדירי בה בתשמיש צנוע וגם משמשים בה בכניסה ויציאה, נפיש היוזקא מהיוזק גינה.

(יח) **בא"ד**, ויש לומר דאיצטריך וכן בגינה משום גויל וגזית. ואולי כונתם, דבחצר משתמשים טפי ונשענין על הכותל ותולין עליו דברים, מה שאין כן בגינה. וסלקא דעתין דבגינה אין צריך כותל אלים כל כך. (א.ג.א.).

(יט) **גמ', נפל שאני**. פירש רש"י בד"ה **נפל שאני**, שכבר נתרצו הראשונים בכותל. והתוס' בד"ה **נפל פירשו**, שהורגלו לעשות דברי הצנע. כתב **המהרש"א**, דלא ניחא להו בפירוש רש"י דאין הכרח מדהיה שם כותל,

שנתרצו בו מעיקרא, דנימא דהאחד הכניס לתוך שלו. ואף דבמתניתין (בעמוד א) דקתני אם נפל מיירי דידוע שהקנו זה לזה לעשות כותל, וכמו שביארו **התוס' (שם) בד"ה לפיכך**, התם קתני במתניתין "אם רצו", ופירושו שאנו יודעים עתה שרצו מעיקרא, אבל בהך מתניתין, לא קתני "רצו", ואם כן אין לפרש דמיירי בידוע שנתרצו מעיקרא. אבל **ובהגהות הראמ"ה הורוויץ** כתב,

דאף לתוס' מיירי דווקא בידוע שנתרצו, דאם לא כן, אלא אחד בנה משלו, מאי מהני שהורגלו, נימא ליה אל תבנה מעיקרא, ואל תתרגל, ואיך יכול לכוף את השני אחר כך מכח שהרגיל עצמו. והמהר"ם כתב, דהוקשה לתוס' על פירוש רש"י, דמאי מהני ריצוי הראשונים כלפיהם. ועוד, אי מהני הך ריצוי, אמאי לא

מהני לענין למעלה מד' אמות. **ובשיטה מקובצת בשם התוס' הרא"ש** דחה פירוש רש"י מכח האי קושיא. [ועיין בדברי הרמב"ן באות הבאה שתירץ זה]. עוד הקשה **התוס' הרא"ש**, דאם נתרצה על כותל ראשון לא נתרצה בשביל זה לבנות כותל לעולם, וכיון שהכותל שנתרצה עליו נפל, אין לחייבו בעוד כותל.

(כ) **גמ', ודקארי לה מאי קארי לה סיפא איצטריכא ליה**. ביאר הרמב"ן **לקמן (ז.)**, דהמקשן הבין דהוא הדין בלא נפל, משום דחזוין דלמעלה מארבע אמות אין מחייבין אותו אף דמעיקרא בנו כך, ואי היוזק ראייה לאו שמייה היוזק, כמו

דלא מהני מה דבנו מעיקרא לגבי למעלה מד' אמות, כיון דליכא היוזק, הכי נמי לא ינהי לגבי עד ד' אמות, דהרי אין בזה היוזק להאי מאן דאמר. ולכך הוכרח לומר דהיוזק ראייה שמייה היוזק, "ונפל" דנקט, היינו משום סיפא. ומשנינן, דכיון דגלי אדעתיהו דקפדי בהיוזק ראייה, מהני האי קפידא, ומחייבין להו לסלק היוזק, והיינו עד ד' אמות.

דף ג ע"א

(א) **רש"י ד"ה דאיצטנע מינך**, בתוה"ד, אבל חצר החלוקה וכו' ולא עבדי בה מילי דצינעא. קשה, דאם כן מאי משנינן **לעיל (ב:)** דהוויקא דרבים שאני, דהא טעמא דהך מאן דאמר, דסבר דלא עבדי כלל מילי דצינעא. וצריך לומר, דהיכא דרבים מסתכלים, מוזק אפילו כשאין עושין דברי הצנע. (א.ג.א.).

(ב) **גמ', אי בשאין בה דין חלוקה כי רצו מאי הוי**. כתבו **התוס' בד"ה כי רצו**, דלמאן דאמר מחיצה גודא לא פריך. אבל **רש"י לעיל (ב:)** ד"ה **וטעמא**, כתב אמאן דאמר מחיצה גודא, דלקמן פריך כי רצו מאי הוי. והקשה **הרש"ש**, דהכא לא מקשינן אלא למאן דאמר פלוגתא. והרשב"א כתב, דרש"י מפרש, דהקושיא הראשונה "וכי רצו מאי הוי", קאי לכולי עלמא, והקושיא השנית "דקנין דברים בעלמא", היינו דווקא למאן דאמר פלוגתא. **ובחידושי הרמב"ן לעיל (ב:)** כתב,

דהא דמקשינן הכא אמאן דאמר פלוגתא וכי רצו מאי הוי, לא משום דעד השתא לא ידעינן דמיירי בקנו מידם, דהרי אף למאן דאמר גודא בעי לאוקמה בהכי, אלא עיקר הקושיא הראשונה, משום דבעי לאקשוויי עלה "וכי קנו מאי הוי קנין דברים בעלמא".

(ג) **גמ', קנין דברים בעלמא הוא**. כתב **היר רמה**, דמהכא שמעינן, דהאומר לחברו אתן לך דבר, אף דעשו קנין על כך, לא מהני, כיון שאין קנין חל על מעשה, אלא כשמקנה הממון עצמו, או מחייב עצמו, וכגון שאומר שמחייב עצמו בממון. והביא, **יש אומרים**, וכן כתב **הרשב"א לקמן (קמ:)** ובתשובה (חלק

שכתבו, דמהני תפיסה לאחר שנולד הספק. ומה שכתבו דבמחליף פרה בחמור מהני התפיסה, אף דקודם שנולד הספק לא היה בחזקתו, דהרי היה ידוע למרא קמא, צריך לומר, דסברי דתפיסה **בשעה** שנולד הספק ממש מהני, ודווקא **לאחר** שנולד הספק לא מהני, אבל אין צריך שיהיה מוחזק **קודם** שנולד הספק.

ובשם אחיו **רבי חיים הכהן** ביאר סברת התוס' באופן אחר, דלעולם במקום שהדין המוציא מחברו עליו הראייה, מהני תפיסה אפילו אחר שנולד הספק, כשטוען ברי, וכתוס' בכתובות הנ"ל, דהרי הדין עצמו אינו משתנה, דמעיקרא היה הדין המוציא מחברו עליו הראייה, וגם עתה כן, ורק השתנה מי המוחזק.

ודווקא במקום דמעיקרא היה הדין יחלוק, לא מהני תפיסה, דמעמידין הדין כפי שהיה בתחילה. ומה שהקשו התוס' מבבא מציעא, היינו משום דהתם נמי הדין מעיקרא יחלוק, ואם כן לא ינהי תפיסה. ועלה תירצו, דהתם מתחילה מבורר היה הדבר, ואם כן לא חל הדין דיחלוק.

(ז) **בא"ד**, אבל הכא מעיקרא נולד הספק ואם היו באין לחלוק בעוד שהכותל קיים וכו'. **ובעליות דרבינו יונה לקמן (ד.)** כתב, דלא מיקרי שנולד הספק בסתמא בשעה שהכותל קיים, אלא דווקא אם רבו על הכותל, וכבר נקבע דין חלוקה, לא מהני תפיסת האחד. אבל אם לא רבו עליה, כיון דמעיקרא לא היה בחזקת שניהן, דהרי יתכן שחבירו היה מודה לו שהוא בנאה, אם כן מהני מאי דנפל ברשות אחד, להיחשב מוחזק, כיון דברשותו נולד הספק.

(יא) **בא"ד**, ומתריך ר"י דהיינו הך דפריך הגמרא פשיטא וכו'. אמנם **רש"י לקמן (ד.)** ד"ה **פשיטא** ביאר קושיית הגמרא "פשיטא", משום שהאבנים ברשות שניהם מונחים. [דלשיטתו שהובאה באות ה, אין הכרח לקושיית התוס'. ומה שכתבו התוס' "כדפירש הקונטרס", אין כונתם דפירש כדברי הר"י ממש, אלא במה שפירש דהקושיא פשיטא אינו רק דהדין פשיטא, אלא דאין צריך ללפיכך.

]. (א.ג.א.).

(יב) **בא"ד**, פירוש ושהו ברשותו הרבה וכו'. הקשה **המהרש"א**, סוף סוף קשה, מאי מקשינן לגבי בקעה לא יעשו לא זה ולא זה, הא אי ישוהו ברשות דחד הרבה, יהיה נאמן לומר שבנה לבדו. ותירץ, דודאי לא תיקנו לעשות חזית מחשש זה, דהא אם ישוהו הרבה אכתי יוכל לטעון קניתי אף כשיהיה חזית, ועל כרחו צריך להזהר מלהשהות שם אבניו.

(יג) **תוס' ד"ה כדתניא**, בתוה"ד, דאתיא כרבי מאיר מכח מתניתין דכלאים דמייתי התם וכו'. **בתוס' בבבא קמא (ק.)** ד"ה **מחיצת ביארו**, דבסיפא דהאי מתניתין פליגי רבי יוסי ורבי שמעון, ואמרי דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ואם כן האי ברייתא דקתני הרי זה קידש, על כרחך לא אזלא כוותיהו, אלא כתנא קמא דידהו, דהיינו רבי מאיר, דסתם משנה רבי מאיר.

(יד) **תוס' ד"ה אומר לו גדור**, בתוה"ד, האמר רב אשי מודה רבי יוסי בגירי דיליה. **בתוס' בבבא קמא (ק:)** ד"ה **אומר לו** ביארו, דחשיב גירי דיליה, כיון דחשדינן ליה שיביא מחרשתו בשדה חברו. והרשב"א כתב, דחשיב גירי וטפי מגירי, דמשום עירוב גפניו שמתערבים עם תבואת חברו, נאסרת התבואה.

ובחידושי הרמב"ן וכן **בקונטרס דינא דגרמי** (בסופו ד"ה ואי קשיא לך גבי מחיצת הכרם) כתב, דהכא משום דאיכא איסורא דמקיים כלאים מחייבין ליה. וחבירו אינו בא בגבולו, אלא הוא בא לגבול חבירו, ולכך מוטל דווקא עליו.

דף ב ע"ב

(ט) **תוס' ד"ה וחייב**, בתוה"ד, שהרי ניכר הוא שהוא כלאים וכו' ומטמא אף על פי שרואין השרץ וכו' דמי יודע אם הוכשרו. הקשה **הקובץ שיעורים** (אות י), אם כן לגבי כלאים נמי נימא, מי יודע דניחא ליה, דבלא ניחותא אינן נאסרים כמו שכתבו **התוס' בד"ה נתייאש**. אמנם **הרמב"ן בקונטרס דינא דגרמי (ד"ה)** והנך פירכי דפרכינן לעיל (חילק בין כלאים למטמא, דהעירוב שנינו הוא. והוסיף, דאף שאפשר לעקור הגפנים ולא יהיה האיסור ניכר, שינוי החזור לברייתו כגון זה, שינוי הוא.

(טז) **גמ', אלמא היוזק ראייה לאו שמייה היוזק**. כתב **בחידושי הרמב"ן**, דודאי מבית לחצר היוזק ראייה שמייה היוזק, כדתנן **לקמן (נט:)** לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין. והיינו טעמא, דכיון דקביעי בבית, לא מצי השני להשתמש בחצר כלל, אבל מחצר לחצר יש לומר דלאו שמייה היוזק. [אמנם **רש"י לקמן**

הדרה היוזמי

(יא) גמ', אמר ליה רבינא לרב אשי גבו זוזי ומחתי מאי. כתבו בעליות דרבינו יונה והרשב"א והרא"ש (בסימן ד), דחזינן דסברי רבינא ורב אשי, דטעמא משום פשיעותא, דלטעמא דמשום צלויי, ממה נפשך, אי איכא דוכתא אחריתי לעולם שרי, ואי ליכא, לעולם אסור.

(יב) גמ', גבו זוזי ומחתי מאי אמר ליה דילמא מיתרמי להו פדיון שבויים וכו'. הנימוקי יוסף (ב. בדפי הרי"ף) גרס, דילמא מיתרמי מילתא דמצוה. ולגבי רמו ליבני והדרי הודרי, גרס, דילמא מיתרמי פדיון שבויים. והרמב"ם (בפ"ח ממתנות עניים הי"א) כתב, דאם גבו מעות לבנין בית הכנסת ובא להן דבר מצוה מוציאין בו המעות, ואם קנו אבנים וקורות לא ימכרום לדבר מצוה אלא לפדיון שבויים. [וחזינן דגרס כגירסא הנ"ל]. אבל בעליות דרבינו יונה פליג על הרמב"ם וכתב, דהא דאמרינן בשריגי ליבני דילמא מיתרמי פדיון שבויים, משום דלשאר מילתא דמצוה כגון צדקה לא עבידי לזבונן, אחר שהכינו כל כך לבנין, אלא טורחים ומחזירים לקיים המצוה ממקום אחר, ומכל מקום לפדיון שבויים דהיא מצוה רבה טפי ודבר נחוץ, מזבני להו, שלא יאחרו עד שיגבו מעות. [וחזינן דגרס נמי כגירסא הנ"ל, דלגבי גבו זוזי אמרינן דילמא מיתרמי מילתא דמצוה, ודווקא לגבי שריגי ליבני לא משנינן הכין].

(יג) גמ', אמר ליה דירתיה דאינשי לא מזבני. כתב הרמב"ם (הובא באות הקודמת), דאחר שבנו אין מוכרין אפילו לצורך פדיון שבויים, אלא גובין מן הציבור. והט"ז (יורה דעה סימן רנב, סק"ב) ביאר דלמד, דהא דאמרינן דירתיה דאינשי לא מזבני, היינו טעמא לאסור למכור, דכיון דמנהג העולם שלא למכור בית דירה, לא ינהג בבית הכנסת גרוע מביתו.

(יד) גמ', ועייל פורייה להתם. הקשו בתוס' ד"ה ועייליה, הא אין ישנים בבית הכנסת. והמאירי תירץ, דלא הוי קלות ראש, כיון דלכבוד בית הכנסת עשה. וכן כתב המרדכי (בסימן תסה) בשם רבינו יצחק, דלצורך בית הכנסת עושין בו כל דבר. וכתב, דעל זה סומכין לישן בבית הכנסת ביום הכיפורים כדי לשמרו מהנרות. והר"ן במגילה (ח. בדפי הרי"ף) כתב, דצורבא מרבנן שאני, וכל שכן דלצרכה עבד. והפרי מגדים (בסימן קנב אשל אברהם סק"ד) הקשה על דברי הר"ן, דלצורבא מרבנן לא שרי אלא בבית המדרש, אבל לא בבית הכנסת. [וכמו שכתב הר"ן (שם ט. בדפי הרי"ף)].

דף ד ע"א

(א) גמ', האי לאו מלך הוא. ביאר בקובץ שיעורים (אות כג), משום דלא היה לו משפט המלוכה, ונטל המלוכה בזרוע. וכתב, דאין לפרש דלאו מלך הוא, משום דין "מקרב אחיך", דהוכיח דאינו אלא לכתחילה, אבל בדיעבד חילל המינוי אף כשאינו מקרב אחיך. ובשיעורי רבי שמואל רוזבסקי (אות עח) דחה ראייתו, והוכיח להיפך.

(ב) גמ', ובבא בן בוטא היכי עביד הכי וכו' שהשיא עצה לנבוכדנצר. ביאר היד רמ"ה, דאין להשיא עצה למי שהצר לישראל. והמאירי כתב, דהא דאין להשיא עצה לכפרה, היינו במי שחטא כל כך, שמדרכי השם שלא להספיק בידו לעשות תשובה לרוב הפלגת מריו.

(ג) גמ', לאתווי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא. כתב בעליות דרבינו יונה לעיל (ב.), דמדאצטריך לאשמועינן דבמקום שנהגו לעשות בהוצא דופנא אולינן בתר מנהגא, שמעינן מינה, דבמקום שאין מנהג כלל כגון בעיר חדשה, לא סגי בהוצא ודפנא, אלא בונים בפחות שבכתלים. [ועיין לעיל (ב.) אות בדברי התוס' והרמב"ן].

(ד) גמ', לפיכך אם נפל וכו' פשיטא. ופירש רש"י בד"ה פשיטא, בתוה"ד, שהרי האבנים ברשות שניהם מונחים. וכתב בעליות דרבינו יונה, דהא דקסלקא דעתין דמיירי בנפל לרשות שניהם, לאו משום שכן סתמו של דבר, דודאי אורחא דמילתא שנופל לצד אחד, וכדאקשו בבבא מציעא (קטז:) "וליחזי ברשות דמאן קיימי". אלא כוונת הגמ' לברר פירוש דמתניתין, דדווקא בנפל לרשות דחד מיניהו איצטריך. והתוס' בבבא מציעא (שם) ד"ה וליחזי תירצו, דהכא פריך מכח מאי דאוקימנא מתניתין דהתם, בנפל לחצר דתרויהוה. ושוב כתבו שם, דלמאי דפירשו לעיל (ב.) בד"ה לפיכך, לא קשיא מידי, דבאמת השתא נמי ידעינן דנפל לרשותא דחד, ואפילו הכי הוי פשיטא כל זמן שלא שהו ברשותו הרבה.

א סימן אלף לג), דדווקא הכא שהקנין על חלוקה, לא מהני. [שהרי אינו מתחייב שום ממון חדש והוי מעשה בעלמא], אבל כשאומר אתן לך, חייל עלה קנין. וביאר הרמ"ה טעמא, דכיון שעושה קנין סודר, כוונתו לחייב עצמו בממון. אבל בשטר לא מהני, כדאמרינן בגיטין (מ:).

(ד) תוס' ד"ה כי רצו, בתוה"ד, דקנו ושיעבדו נכסיהם לבנין הכותל. ובחידושי הרמב"ן לעיל (ב:), כתב, שקנו מידם על מקום הכותל, ושיתחייב כל אחד לחברו בדמי הכותל. וכן כתב הרשב"א בשם הראב"ד, דנתחייב כל אחד לחברו בדמי מחצית הכותל. ובביאור הגר"א (סימן קנו, סק"ב) נקט, דלדעת התוס' מהני כל שקנו לבנות הכותל, וזה לא מיקרי קנין דברים. אבל בבית יוסף (שם) כתב (על דברי הרא"ש שכתב כתוס'), דדווקא כשקנו בלשון שמשעבדים נכסיהם לבנין הכותל, לא הוי קנין דברים, אבל בקנו סתם לבנות, הוי קנין דברים. עוד כתב בביאור הגר"א (בסימן רג, סק"ח), דתוס' סברי דמהני קנין באומר אתן דבר לפלוני, והסוברים דלא מהני קנין אתן, יפרשו כדברי הראב"ד, דהכא מיירי דנתחייבו בדמי מחצית הכותל.

(ה) גמ', בשקנו מידן ברוחות. הרמב"ם (בפ"ב משכנים ה"י) כתב, אם קנו מידם שזה רצה ברוח פלונית וזה רצה ברוח פלונית, אין יכולים לחזור. והקשה באבן האזל, הא בקנין סודר בעינן כליו של קונה, שעל ידי זה קונה המקח מהמקנה, ומדברי הרמב"ם משמע, שקונים מידו על מה שרוצה ליטול רוח פלונית. ועוד קשה, במה דנקט הרמב"ם "שזה רצה", דלכאורה הקנין אינו על הרצון, אלא על הקרקע. והוכיח, דקנין דחלוקת שותפות אינו כקנין סתם, והוא דין מיוחד של חלוקת שותפות.

(ו) גמ', רב אשי אמר כגון שהלך וכו'. הקשו התוס' בד"ה רב אשי, מה בא רב אשי להוסיף. ובחידושי הרמב"ן כתב, דרב אשי לא שמע להא דרבי יוחנן, ותירץ הקושיא באופן שהחזיק ברוחות, ורבי יוחנן העמיד באופן שקנו ברוחות, וחדא הוא.

(ז) גמ', כגון שהלך זה בתוך שלו והחזיק זה בתוך שלו והחזיק. כתב הרא"ש (סימן ג), דאין הכוונה דתרויהוה החזיקו, אלא הכוונה או זה או זה, דכיון דקנה אחד, זכה השני בחליפין. וכמו ששינוי במטלטלין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין. וכן שנינו בתוספתא (קידושין פ"א ה"ו), דהמחליף קרקע בקרקע, כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין. והטור (בסימן קעג) כתב, דהרמב"ם (פ"ב משכנים ה"י) פליג וסובר דבעינן שכל אחד יחזיק. והבית יוסף (שם) כתב, דאינו מוכח.

(ח) תוס' ד"ה רב אשי, בסוה"ד, אף על פי שלא אמרו זה לזה לך חזק וקני. וביאר הרשב"א, דהכא שאני שאינו זוכה בשל אחרים, אלא בירור חלקים בלחודא הוא. ובשיעורי רבי שמואל רוזבסקי (אות נח) תמה על לשונו, דהא קיימא לן אין ברירה. והרא"ש (בסימן ג) כתב, דהני מילי דבעינן לך חזק וקני, בדבר שאין לו חלק בו אלא בקנין זה, אבל הכא שהקרקע של שניהם, מועלת חזקה מדעתו שלא בפניו ואפילו לא אמר לך חזק וקני. ובחידושי הרמב"ן כתב, דאין תירוץ זה נכון, דהא רב אשי אמר סתם "והחזיק", ואי אתי לאשמועינן האי דינא, הוה מפרש ליה. [ורש"י בד"ה והחזיק כתב, קרקע נקנית בחזקה אחרי אשר רצו בשעת חלוקה. ומשמע דסגי ברצון בשעת חלוקה, ואין צריך למימר לך חזק וקני, וכדברי התוס'. אמנם ברש"י שבר"ף איתא אחרי שנתרצה בשעת חזקה].

דף ג ע"ב

(ט) גמ', כי קאי תלתין אמהתא נמי אגב תקרה ומעזיבה וכו'. ביאר השיטה מקובצת בשם תוס' הרא"ש, שלא היו יכולים להרחיב הכותל, כדי שיוכל לעמוד, ולהאריך מדת הבית. [במקום מקום הכותל]. משום דכתיב "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל". אבל בגובה יכלו להוסיף מקרא ד"גדול יהיה כבוד הבית הזה", וכיון שאין צריכים לשנות קדושת הקרקע אפשר, מה שאין כן אם יוסיפו על הרוחב, דצריכים לשנות קדושת הקרקע שנתקדש לאולם, ולעשותו היכל.

(י) גמ', איכא בינייהו דאיכא בי כנישתא אחריתי. ובתוס' בהג"ה ד"ה בי כנישתא גרסי, דאיכא דוכתא לצלויי. וכתבו לפי זה, דאיכא בי כנישתא אחריתי, שרי אף למאן דאמר משום פשיעותא. ובעליות דרבינו יונה ביאר גירסא דידן, דאף דאיכא בי כנישתא אחריתי יש לחוש לפשיעותא. דכיון דיש שם שני בתי כנסיות, אין לפשוט באחד מהם.

הא אמרינן לעיל (בעמוד א), דליכא למיחש דעביד חבריה, כיון שעושין החזית לבר, וחבירו אין יכול לעשות לבר. ותירץ, דמכל מקום יכול לעשות בשעת עשיית הכותל חזית לבר. אי נמי, דאליכא דמאן דאמר דעבדינן לחזית מלגו קיימינן. ואף דאמרינן אליביה דלא חיישינן שיעשה חבירו מלגו, דליפופא מידע ידיע, היינו דווקא כשהראשון עשה חזית מעיקרא, אם יעשה חבירו אחר כך יהיה ניכר, שזה מלופף וזה אינו מלופף, אבל הכא אין החשש אלא שהשני יעשה, ולא יהיה ניכר הליפוף כל כך.

(יא) גמ', שם. הקשה בחידושי הר"י מגאש, אמאי לא תני נמי ברישא גבי חצר שבנאוה יחד, דיעשו חזית מכאן ומכאן, דילמא קדים חד ועביד דידיה. והוכיח מכאן, דבחצר לא מהני חזית כלל, ולכך ליכא האי חששא. והיינו טעמא, דכיון דיכול לכופף את חבירו בדין לבנות, אגן סהדי דבנאוה יחד, ואף דאית ליה חזית, אמרינן דרמאי הוא. והרשב"א כתב טעם אחר דלא מהני חזית בחצר, משום דיש לחוש דמקלף ליה וגייז ליה, שאין אדם נכנס לתוך חצירו, מה שאין כן בבקעה. אבל הרא"ש (בסימן ו) כתב, דחזית מהני אף בחצר, והא דלא קתני לה במתניתין, משום דאף בסיפא לא תני לה אלא אגב דתני דינא תני תקנתא, כדארתא בגמ'.

(יב) גמ', אמר ליה ורישא לאו תקנתא לרמאי. הקשה החזון איש (בבא בתרא סימן א סק"א), הא ברישא אשמועינן עיקר תקנת חכמים דחזית מהני, דהרי דנו הראשונים אי תיקנו חזית בחצר, וחזינן דבעינן שיקבעו חכמים דחזית הוי סימן. אבל בסיפא לא אשמועינן שום דין. ותירץ, דאפשר דעיקר דין חזית יכול להיות אף ללא תקנת חכמים, אם ינהיגו כך בני העיר, ומה שנחלקו אמוראי באופן החזית, היינו דמר קבע שכן ינהיגו בני המדינה ואידך קבע שיהיגו כך, ומה שהתנא שנה ענין חזית, היינו לזרז שלא יסמוכו על נאמנות חברם, ויעשו חזית.

(יג) גמ', אמר רבינא הכא בהוצי עסקינן. ביאר המהר"ם, דלעולם מיירי בגוונא דקדים חד מינייהו, וכדשני רב אשי, אלא דקמשמע לן נמי דינא, דאי לא יעשה השני חזית, יזכה זה שעשה חזית, ולאפוקי מדאביי. והריטב"א גרס "רבינא אמר סיפא אתאן להוצא". וביאר, דאין הכי נמי דאפשר דלא יעשו זה ולא זה, אלא דקמשמע לן מתניתין, דאם עשו שניהם, מוכח מינה נמי שהוא של שניהן, ואיצטריך לאשמועינן הכי משום הוצא, דדייקינן מלישנא יתירא, דדווקא אם עשו שניהן הווי של שניהם, אבל אם יעשה רק אחד, הוי שלו. ואם אינו ענין לכותל [דבמתניתין קתני עושין את הכותל], תנהו ענין להוצא.

(יד) מתני', המקיף את חברו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה וכו'. פירש רש"י בבבא קמא (כ: ד"ה וגדר, דגדר בינו לבין חברו. והתוס' (שם) ד"ה את פירשו, דגדר מבחוץ, סביב לד' רוחותיו. וכן פירש בחידושי הרמב"ן. וכתבו הרמב"ן והרשב"א, דאף לפירוש רש"י, מה שתובע את חברו אינו משום היזק ראייה, דהא במקום שנהגו שלא לגדור איירינן, אלא משום שמונע ממנו רגלי בהמות. (טו) גמ', איבעית אימא מקיף וניקף איכא בינייהו וכו' לישנא אחרינא וכו'. כתבו בעדר"י, והרשב"א, דאיכא הכא תרי גירסי, דרש"י גריס רק כלישנא אחרינא ולא גרס ללישנא קמייתא. והגאונים גרסי רק ללישנא קמייתא.

(ה) גמ', אמר אביי הכי קאמר וכן סתם גינה ומקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו. וכתבו התוס' בד"ה הכי קתני, דסיפא מפרשינן, אבל בסתם בקעה ומקום שלא נהגו לגדור בגינה, אין מחייבין אותו. אבל בחידושי הרמב"ן ביאר, דסיפא חזית קתני, דמקום שלא נהגו לגדור בבקעה אין מחייבין אותו, והכוונה, דסתם בקעה כמקום שנהגו שלא לגדור ואין מחייבין אותו. [וכן ברש"י ד"ה אם כן, דפירש דהכי איבעי למיתני, אבל מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין, מוכח דלא פירש כתוס' דקאי אגינה].

(ו) גמ', סתם גינה כמקום שנהגו לגדור. דייק הרא"ש (בסימן ו), דדווקא סתם גינה, אבל מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו. והביא יש מפרשים, (וכן כתב בעליות דרבינו יונה לעיל (ב.)), דהוא הדין בחצר במקום שנהגו שלא לגדור, אין מחייבין אותו, ואף דקיימא לן היזק ראייה שמייה היזק. דהא חזינן לעיל (ב:) דהזיקא דגינה נפיש טפי מדחצר, דאף למאן דאמר היזק ראייה דחצר לאו שמייה היזק, מכל מקום בגינה מודה משום עין רעה, וכיון דמהני מנהג שלא לגדור בגינה, על כרחך דמהני נמי בחצר. ולפי זה מתניתין איירי בעיר חדשה שאין להם מנהג ידוע. [דאי נהגו לגדור בחצר פשיטא דכופין]. והרא"ש דחה שיטה זו, דדווקא למאן דאמר היזק ראייה לאו שמייה היזק, גינה חמירא טפי משום עין רעה, אבל למאן דאמר שמייה היזק, היזקא דחצר חמיר טפי, משום שמשתמשים בה תדיר בתשמיש צנוע וגם משתמשין בה כניסה ויציאה, ולהכי אף במקום שנהגו שלא לגדור, מחייבין אותו. והרשב"א לעיל (ב.) הביא מהירושלמי (פ"א ה"ב), דאף בגינה שנהגו שלא לגדור, מכל מקום מחייבין אותו. וביאר לפי זה, הא דאמרינן סתם גינה כמקום שנהגו לגדור, לאו דווקא הוא, דהרי אף בנהגו שלא לגדור הוא כן, אלא אגב דתני בסיפא סתם בקעה נקט הכא סתם גינה.

(ז) גמ', מאי חזית אמר רב הונא וכו' רבי יוחנן אמר. כתב הרא"ש (סימן ו), דלכאורה נראה דלא פליגי אהדדי. והביא, שרבינו חננאל כתב, דפליגי, ופסק כרבי יוחנן. ולדבריו בהא פליגי, דרבי יוחנן סבר גיזוזא לא ידיע, ורב הונא סבר קולפא לא ידיע.

דף ד ע"ב

(ח) גמ', אביי אמר הוצא לית לה תקנתא אלא בשטרא. כתב בעליות דרבינו יונה, דאין כוונת אביי בתורת עצה טובה בלבד, אלא דלדידיה אף אם יעשה חזית לא מהני, דכיון דלא תיקנו בו חכמים חזית, מצי חבריה טעין לא הייתי משגיח ולא נזהרתי כך. והוכיח כן, מדאמרינן בסמוך לאפוקי מדאביי וכו' קמשמע לן דבחזית סגיא. ואי כוונת אביי רק בתורת עצה טובה, מי איכא מאן דפליג דשטרא טפי עדיף מחזית אפילו בכותל גזית.

(ט) גמ', לא צריכא דקדים חד מינייהו ועבד דידיה. פירש רש"י בד"ה ועבד, שעשה חזית. אבל בעליות דרבינו יונה והנימוקי יוסף (ב. מדפי הרי"ף ד"ה ואם עשו מדעת שניהם) גרסי, דילמא קדים. וכן הרמב"ם (בפ"ב משכנים הט"ז) כתב בסתמא, דעושין חזית מכאן ומכאן. [ולא רק באופן דקדים חד ועבד].

(י) גמ', שם. הקשה בחידושי הר"י מגאש, אמאי חיישינן דילמא עביד חבריה,

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרת היוזמי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45
בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה
של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרכים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת
שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124